

# RÁKOSMENTE LAKÓINAK SZOCIÁLIS HELYZETE, ÁLLAMPOLGÁRI KÖZÉRZETE

(Social conditions of the residents of Rákosmente)

BÓHM ANTAL — SZÓGYI LENKE — SZPIRULISZ ILDIKÓ

1992 őszén a XVII. kerületi önkormányzat megbízta a MTA Politikatudományi Intézetének Helyi társadalom és önkormányzat csoportját, hogy szociológiai felmérést készítsen a kerület lakosságának szociális helyzetéről, életmódjáról, életminőségéről.

*A kérdőíves felvételre 1992 október—novemberében került sor. A felvétel mintájába 499 család került, eredeti terveink szerint az egyes városrészeknek megfelelő reprezentatív arányban. A mintát — véletlen mintavételi módszerrel — az önkormányzat Népegyenlítő osztálya bocsátotta rendelkezésünkre.*

*Budapest legnagyobb kiterjedésű — 54,36 km<sup>2</sup> — kerülete 1950 január 1-jével keletkezett. A városrész két ősi település, Rákoscsaba és Rákoskeresztúr, valamint a századfordulás alapítá-sú Rákosliget és Rákoshegy közigazgatási egybeolvasztásával jött létre.*

*Létrejöttkor Budapest leghátrányosabb helyzetű infrastruktúráját vallhatta magáénak, 1945-ben 6 km burkolt út, 63 km-es vízhálózat és 83 km-es villanyvezeték volt a településen. Akkoriban falusias életmód, kertes házak jellemezték. 1945-ben 36 ezren éltek ezen a területen. Az elkövetkező évtizedekben sem iparosodott, egyetlen nagyüzeme az Egyesült Vegyi Művek, és itt működik a Hungarocamion központi telephelye, valamint a Budapesti Tejipari Vállalat. A kerületnek termelőszövetkezetei is voltak, s a kertészeket mezőgazdasági kultúra jellemzi ma is.*

A városiasodás útján a XVII. kerület az 1970-es években indult el. Ekkor lakossága 50 ezer főre tehető. 1980-ra lakossága 54 ezer főre nőtt, s ezután a lakótelep kiépülésével komolyabb, főként a bevándorlásból származó népesség-növekmény alakult ki, s így 1990-ben már 72 500 ember élt a városrészben. A lakótelep kiépülésével az életmódban jelentékeny elkülönülés következett be a 30%-nyi lakótelepen élő és a 70%-nyi, főként kertés, családi házban élő lakos között. A lakótelepi építkezés, s így azt 1980-as évtized, az infrastruktúrában is számottevő javulást hozott. Már 311,9 km-es az ivóvízhálózat, 221,4 km-es a gázvezeték, a kerület villamosítottnak tekinthető.

Felmérésünkből világossá vált az is, hogy mindennek ellenére *az infrastruktúra hiányai mindmáig gondot okoznak, természetesen elsősorban a kertés részekben lakó 70%-nyi lakosságának.*

A XVII. kerületi lakosság munkahelye Budapest más részein, vagy a város környékén van, tipikus az eljárási, bejárási életmód.

## Az életminőség, a szociális helyzet alapmutatói

A XVII. kerület a főváros jobb szociális helyzetű kerületei közé sorolható. A lakosság anyagi helyzete, a segélyezettek, a munkanélküliek viszonylag alacsony száma bizonyos fajta kiegyensúlyozottságra, polgári társadalmi viszonyokra utal.

A mintánkban szereplők között 7% nyolc általánosnál kevesebbet végzett, nyolc általánosa 19%-nak van, 29% rendelkezik 8 általánossal és szakmunkás bizonyítvánnyal, 32%-nak van középiskolai és 13%-nak főiskolai vagy egyetemi diplomája. Nyolc általánosnál kevesebbet végzők legtöbbször a rákoskertiek között voltak (13%). A lakótelepiek között ugyanakkor nem volt olyan válaszoló, akinek ne lett volna meg a nyolc általánosa. Legtöbb szakmunkás-bizonyítvánnyal rendelkező a rákoskertiek (36%) és a lakótelepiek (33%) között volt. Diplomával rendelkező viszont Rákosligeten (21%) és Rákoshegyen (15%) fordult elő a legnagyobb arányban, legkevesebb Rákoskerten (9%) és a lakótelepen (10%).

A megkérdezett családfők és feleségeik körében a legtöbb értelmiségi Rákoshegyen (18%) és Rákoskeresztúr kertvárosában (15%) élt. Szintén ezekben a kerületekben a legmagasabb a nyugdíjasok száma: Rákoskeresztúr kertvárosában 27%, Rákoshegyen 25%. Legkevesebb a nyugdíjas a lakótelepen (9%).

Fizikai foglalkozású a rákoskertiek 54%-a, a rákoscsabaiak 47%-a, és a lakótelepiek 40%-a. Rákoshegyen csak 22% volt fizikai foglalkozású a vizsgáltak körében.

A mintában szereplő családfők és feleségeik között legtöbbször a rákoskertiek (19%), majd a rákoskeresztúriak (18%) születtek a kerületben. A rákoscsabaiak és a rákoshegyiek 17-17%-a született a kerületben, a lakótelepieknek csak 5, a rákoskeresztúriaknak pedig csak 3%-a. A legtöbb budapesti születésű a lakótelepiek körében fordul elő (63%), a legkevesebb pedig a rákoskertiek között (27%).

A rákoshegyiek (átlagidő: 21,7 év) és a rákoscsabaiak (átlagidő: 20,3 év) élnek legrégebben a lakásaikban, míg a legrövidebb ideje természetesen a lakótelepiek (átlagidő: 7,3 év).

A XVII. kerületben jellemzőek az aktív keresős családok. A családok 25,7%-ában van egy, és 16,9%-ában két nyugdíjas. A rokkant nyugdíjasok 12%-os arányban találhatók. A megkérdezett családok felének nincsen gyermeke, 21,4% az egy gyermekesek, 20,4% a kétgyermekesek, és 4,0% a háromgyermekesek aránya.

A főjövedelemforrás a családokban a főállásból szerzett jövedelem, és ezt általában két kereső szerzi meg. A családok bevallott átlagos havi nettójövedelme 33.525,— Ft. (A bevallásnál sok volt a pontatlanság, őszintétlenség.) A tipikus kertés családházias életmód önellátással és bizonyos árueladással társul.

A családok kiadásainak kb. 60%-át köti le az élelmiszerekre és a lakásrezsire fordított összeg. A lakótelepieknél nagyobb súlyú az élelmiszerkiadás, a kertés házakban lakóknál a lakásrezsi. A családok 64,3%-a jelzett autó üzemeltetésével kapcsolatos kiadásokat, 83,6%-a számolt be arról, hogy biztosítással védi ingó és ingatlan vagyonát. Nagyon alacsonyak az oktatásra, kultúrára fordított kiadások, s ezeknél többet költenek élvezeti cikkekre. A családok napi gondjait jelzi, hogy ha tehetnék, elsősorban többet költenének élelemre és ruházzkodásra, s azután utaznának. A családok 60%-a nem ismeri a pihenés (üdülés) fogalmát. Az esetleges szabadságot is egyre többen töltik munkával.

*A családok kiadásainak nagysága, megoszlása (csökkenő sorrendben)*  
*(Size and distribution of family expenditures — in decreasing order)*

	1. Ft átlag	2. max.	3. Család száma
4. Élelmiszerek	13 196	45 000	471
5. Lakásrezsi (gáz, villany, lakbér)	7 146	30 000	482
6. Gépkocsi üzemeltetése	5 799	50 000	307
7. Lakáskölcsön	3 805	16 700	140
8. Más kölcsön	3 697	20 000	118
9. Ruházkodás	2 175	60 000	337
10. Oktatás	1 781	13 500	194
11. Élvezeti cikkek (cigaretta, ital, kávé)	1 730	20 000	326
12. Más, állandó kiadás	1 658	18 000	130
13. Biztosítások díja	1 367	15 000	395
14. Utazási bérletek	1 266	8 600	336
15. Szabadidő, sport	1 229	8 000	119
16. Újság, könyv, lemez, kazetta	716	8 000	393

1. HUF (average)

2. Maximum

3. No. of families

4. Food

5. Utilities (gas, electricity, rent)

6. Cost of using a car (e.g. petrol)

7. Loan for the flat

8. Other loans

9. Clothing

10. Education

11. Consumer goods (coffee, alcoholic drinks, cigarettes)

12. Other, constant expenditure

13. Insurance fees

14. Monthly tickets to travel

15. Leisure time, sports

16. Books, newspapers, cassettes, discs

A család életmódjának színvonalát jelzi, hogy milyen tartós javakkal rendelkeznek:

*Van-e a családban? (%)*  
*(Does the family have? (%))*

1. Telefon	19,6
2. Autó	64,3
3. Kiskert, telek nyaralóval	14,2
4. Kiskert, telek nyaraló nélkül	15,8
5. Színes TV	88,6

1. Telephone

2. Car

3. Small garden, plot with weekend house

4. Small garden, plot without weekend house

5. Colour TV

A színes TV közismerten családi tömegfogyasztási cikk. Már a kiadások esetében is láttuk, hogy jelentékeny az autós családok aránya, s különösen a rákoscsabaiakra jellemző ez. Valószínű, hogy a kerület családirházas jellegével függ össze a kiskert- és nyaralótulajdon viszonylag alacsony aránya. Ez esetben a rákoscsabai rész vezet; azaz itt van a legtöbb család, amely nem rendelkezik a fentiekkel. A telefonhálózat a kerület e téren mutatkozó hiányait, elmaradottságát jelzi.

Sajátos, a kerületre jellemző a lakások megoszlása a tulajdonjog szempontjából.

*A megkérdezettek 94,6%-a saját tulajdonú lakásban lakik.*

*Ezen arányt árnyalja, erősíti  
a lakás típusa (%)  
(Type of flats, %)*

1. Magas lakótelep	2,2
2. 3—4 emeletes lakótelep	9,2
3. Emeletes	0,6
4. Családi ház	84,6
5. Villa	0,2
6. Szükséglakás	0,2

1. High-rise block of flats
2. 3—4-story block of flats
3. Multi-story building
4. Family house
5. Villa
6. Temporary, low-standard accomodation

A lakások zöme 2—2,5 szobás (42,5%), illetve 3,5 szobás (28,7%), és 3,4 fő jut egy lakásra. Az átlag lakásnagyság 82—88 m<sup>2</sup>. A lakások komfortosak, a központi fűtés 84,2%-ban, a vezetékes gáz 87,0%-ban jellemző. Magas a lakáshelyzetükkel elégedettek, illetve bizonyos fejújítás esetén elégedettek aránya, és a lakosok közvetlen lakókörnyezetüket is kedvelik.

*A családok 86,9%-a rendelkezik kerttel, ami 1000—1500 m<sup>2</sup> átlagos területű földet jelent.*

### *A lakosság elégedettsége a kerületi infrastruktúrával*

Az infrastruktúrával kapcsolatos mutatókból képzett *elégedettségi átlagérték* szerint a lakótelepek a legkevésbé elégedettek (2,91), utána következnek Rákoskeresztúr kertváros lakói (2,95), majd átlagértékkel a rákoscsabaiak, a rákosligetiek és a rákoskertiek, és viszonylag a legelégedettebbek a rákoshegyiek, 3,20-as átlagértékkel.

Lényeges információnak tartottuk a válaszolók arányát az egyes szolgáltatások, létesítmények osztályozásánál. Nyilvánvaló, hogy a válaszolók azokat a tárgyköröket minősítették elsősorban, amelyek a legszorosabban kapcsolódnak a mindennapjaikhoz. Szinte mindenkit érint a tömegközlekedés, az utcák, járdák állapota, tisztasága, a közművesítés, a levegő tisztasága, a közbiztonság, a szemétszállítás, az orvosi ellátás, az üzletek megléte illetve hiánya. Ezeket a megkérdezettek 90—99%-a minősítette. A szabad orvosválasztást a megkérdezettek 89,1%-a,

az orvosi rendelők felszereltségét 85,1%, a lakáshelyzetet 75,0%, az általános iskolák működését pedig 74% osztályozta. Kevesebbet érintett a családsegítés (38,1%), a segélyezés (46,9%), az öreggondozás (48,9%), a bölcsődék (50,1%), az óvodák (62,5%), a könyvtárak (66,7%) és a sportlétesítmények (66,1%) működése, vagy esetleges hiánya.

Az általános elégedettségi mutatók (elégedettségi átlagérték) természetesen az objektív állapotot is tükrözik, de emellett más tényezők, pl. a válaszolók igény szintje, elvárása, foglalkozása, életkora, közérzete, lakóhelyi kötődése, mind-mind befolyásolja, motiválja a vizsgálatok-

*Kerületi infrastruktúra sorrend a lakosok szemszögéből*  
 (Rank of infrastructural supply in the district set up by the inhabitants)

	23. Elégedettségi átlagérték	24. A válaszolók %-ában
1. Utak, járdák állapota	2,10	99,20
2. Közbiztonság	2,23	99,20
3. Sportlétesítmények	2,53	69,14
4. Orvosi rendelők felszereltsége	2,68	85,17
5. Tömegközlekedés	2,70	96,99
6. Ruházati és iparcikk üzletek	2,73	93,79
7. Lakáshelyzet	2,80	74,95
8. Utcák tisztasága	2,81	97,39
9. Családsegítés	2,86	38,08
10. Segélyezés	3,01	46,89
11. Könyvtárak	3,05	66,73
12. Köz művésítés	3,10	98,40
13. Betegkártya, szabad orvosválasztás	3,20	89,18
14. Általános iskolák	3,24	73,95
15. Orvosi ellátás színvonala	3,33	91,38
16. Öreggondozás	3,34	48,90
17. Levegő tisztasága	3,36	99,00
18. Orvosi rendelők	3,53	94,59
19. Bölcsődék	3,54	50,10
20. Óvodák	3,55	62,53
21. Élelmiszerüzletek	3,59	98,80
22. Szemétszállítás	4,08	99,20

1. Condition of roads and pavements	13. Medical insurance cards, free choice of medical doctors
2. Public safety, crime	14. Primary schools
3. Sports facilities	15. Level of medical services
4. Facilities at medical centres	16. Care about elderly people
5. Public transport	17. Air pollution
6. No. of clothing and industrial appliances shops	18. Health-care centres
7. Housing conditions	19. Nurseries
8. Cleanness of roads	20. Kindergartens
9. Family-help centres	21. Food stores
10. Allowances	22. Waste disposal
11. Libraries	23. Average satisfaction value
12. Public utilities	24. In the percentage of questiones

ban felsorolt tárgykörök minősítését. Nem valószínű, hogy a lakótelepiek infrastruktúrális ellátottsága sokkal rosszabb lenne, mint a rákoshegyieké, de lehet, hogy rosszabb a közérzetük (lakótelepi szindróma), kisebb a lakóhelyi kötődésük, nagyobb az elvárásuk a külső segítség iránt, más az életmódjuk, stb.

A kerületi infrastruktúra-sorrend azonban *objektívebb mutató*, hiszen itt ugyanazon a „szű-rőn” keresztül mérettettek meg a felsorolt létesítmények, szolgáltatások. Eszerint a lefeléedetlenebbek a kerület lakói az utak, járdák állapotával (2,10%), a közbiztonsággal (2,23%) és a sportlétesítményekkel (2,53%).

### A lakosság gondjai, megoldandó problémái

Kérdésünk így hangzott: „Melyek azok a legfontosabb problémák, amelyeket a kerületi önkormányzatnak kellene megoldania”? — lakókörzeti és kerületi szinten. A nyitott kérdésben három válaszlehetőséget adtunk. A válaszok:

#### A lakosság legfontosabb problémái lakókörzeti szinten (Most important problems of people at local level)

	10. Az említések gyakorisága			4.Össz.	%
	1.Elsősorban	2.Másodsorban	3.Harmadsorban		
5. Utak, úthálózat	245	185	32	462	50,1
6. Közbiztonság	42	56	22	120	13,0
7. Tömegközlekedés	31	37	21	89	9,7
8. Környezetvéd., köztisztaság	31	24	18	73	7,9
9. Közbiztonság	17	12	15	44	4,8

- |                        |  |
|------------------------|--|
| 1. Primary             | 6. Telephone                                     |
| 2. Secondary           | 7. Public transport                              |
| 3. Tertiary            | 8. Environmental protection, cleannes of environ |
| 4. Total               | 9. Public safety, crime                          |
| 5. Roads, road network | 10. Frequency of mentioning                      |

#### Kerületi szinten (at district level)

1. Tömegközlekedés	131	50	9	190	24,5
2. Utak, úthálózat	92	42	11	145	18,7
3. Közbiztonság	32	38	9	79	10,2
4. Telefon	25	23	7	55	7,1
5. Környezetvéd., köztisztaság	16	24	6	46	5,9

- |  |
|--|
| 1. Public transport                            |
| 2. Roads, road network                         |
| 3. Public safety, crime                        |
| 4. Telephone                                   |
| 5. Environmental protection, public sanitation |

Lakókörzeti szinten összesen 921, kerületi szinten 777 problémát említettek meg, a fenti táblázatban csak a leggyakrabban említett problémák szerepelnek (összesen, illetve az összes probléma százalékában). Mindkét esetben az utak, a telefon, a közbiztonság, a tömegközlekedés és a köztisztaság szerepel — érdekes módon — más-más sorrendben. Mindenesetre az utak, az úthálózat és a tömegközlekedés állapota jelenti a legnagyobb gondot. Minden más problémaforrás nagy mértékben szóródik.

A problémákra vonatkozó kérdést feltettük a *fővárosra és a kormányra* vonatkozólag is. A válaszok gyakorisága:

*A lakosság legfontosabb problémái  
 (Most important problems of people)  
 fővárosi szinten  
 (at metropolitan level)*

	9. A válaszok gyakorisága				%
	1. Elsősorban	2. Másodsorban	3. Harmadsorban	4. Össz.	
5. Tömegközlekedés	157	45	9	211	37,6
6. Közbiztonság	19	22	9	50	8,9
7. Köztisztaság	21	17	12	50	8,9
8. Utak	19	18	11	48	8,6

1. Primary
2. Secondary
3. Tertiary
4. Total
5. Public transport
6. Public safety, crime
7. Public sanitation
8. Roads
9. Frequency of answers

*kormány szinten  
 (at government level)*

1. Gazdasági helyzet	228	110	42	380	51,1
2. Idősek helyzete	70	63	27	160	21,5
3. Közbiztonság	16	5	5	26	3,5

1. Economic conditions
2. Conditions of the elderly
3. Public safety, crime

Fővárosi szinten összesen 560, még kormányzati szinten 743 problémát jelöltek meg a megkérdezettek. Fővárosi szinten a tömegközlekedés emelkedik ki a gondok közül, országos szinten pedig a gazdasági helyzet és az idős korúak problémája. Minden más problémaforrás erősen szóródik. A fővárosi és a kormány szintű gondokat nem találtuk célszerűnek városrészenként bontani.

A megkérdezettektől a *régi és az új vezetés összehasonlítását* is kértük kerületi, fővárosi és kormányzati szinten. A válaszok (százalékban):

*A régi és az új kormányzat összehasonlítása*  
 (Comparison of the previous and the present regimes)

	1. Jobban működik	2. Ugyanúgy működik	3. Rosszabbul működik
4. A kerületi önkormányzat	20,6	37,5	25,7
5. A fővárosi önkormányzat	14,7	36,1	27,3
6. A kormány	13,9	14,5	68,2

1. Operates better
2. The Same
3. Operates worse
4. Local government of the district
5. Local government of the capital city
6. The government

Míndez azt mutatja, hogy a megkérdezettek leginkább a kerületi önkormányzattal, majd a fővárosi önkormányzattal elégedettek, a kormány tevékenységét viszont igen kritikusan ítélik meg.

Ugyanezt úgy is megkérdeztük, hogy a mintában szereplők *osztályozzák* 1—5-ig a kerületi, a fővárosi önkormányzatot, valamint a kormányt. (Az osztályozás az iskolai osztályzatoknak megfelelően történt: egyes a rossz, és ötös a jó osztályzat.)

*A kerületi és a fővárosi önkormányzatok, valamint a kormány működésének osztályozása (1-től 5-ig)*  
 (Ranking the operation of the district local government, the local government of the capital city, and the government (1- the worst, 5- the best))  
 Az osztályzatok (százalékban)  
 (Ranks, %)

	1	2	3	4	5	1. átlag
2. A kerületi önkormányzat	9,2	20,2	53,9	14,5	2,0	2,80
3. A fővárosi önkormányzat	8,3	27,3	52,0	11,3	0,2	2,65
4. A kormány	36,3	34,0	21,9	6,6	0,8	2,01

1. Average
2. Local government of the district
3. Local government of the capital city
4. The government

A rangsor teljesen megfelel a fentieknek, a kerületi önkormányzat átlagos osztályzata 2,8, a fővárosié 2,65, viszont a kormányé 2,01. Míndez aligha igényel kommentárt.

A jobb és a rosszabb válaszokat összevonva a városrészek lakóinak a kerületi önkormányzatról, a fővárosiról, valamint a kormányról alkotott véleményeit szemlélhetjük meg, amennyiben a lakosság többsége úgy vélekedett, hogy jobb mint a régi, annyiban pozitívak, ellenkező esetben negatívak a vélemények.



*Vélemények a kerületi önkormányzatról, a fővárosiról,  
 és a kormányról*  
 (Opinions on district local government, local government  
 of the capital city, and the government)

1. Rákoskeresztúr kertváros	—22,0	—8,4	—64,9
Rákoskeresztúr lakótelep	—14,6	—24,4	—69,8
Rákoscsaba	0	—17,2	—54,3
Rákosliget	13,5	6,9	—48,7
Rákoshegy	11,5	16,7	—42,5
Rákoskert	3,1	5,2	—60,5

1. Parts of the district

Jól látható, hogy a kerületi önkormányzattal leginkább a rákosligetiek és a rákoshegyiek elégedettek: legkevésbé viszont a rákoskeresztúri lakótelepiek és a kertvárosiak. A fővárossal a rákosligetiek a legelégedettebbek, a rákoskeresztúri lakótelep és kertváros, valamint a rákoscsabai lakosság viszont inkább elégedetlen. A kormányt minden városrészben nagyon negatívan ítélik meg.

*Lakossági vélemények a munkanélküliek és más rászorulóknak segélyezéséről*

A munkanélküliek segélyezésével kapcsolatban különböző állításokat kínáltunk föl egyetértésre ill. elutasításra, valamint arra kértük a megkérdezettet, hogy jelölje meg azt a két állítást, melyekkel a leginkább egyetért. A válaszok megoszlása (%).

	A. Egyetért	B. Nem ért egyet
1. A segélyeket jobbra olyanok kapják, akik nem érdemlik meg	51,7	48,3
2. Sokkal kevesebben kapnak segélyt, mint ahányan rászorulnak	81,9	18,1
3. A segélyekre szánt pénzt hasznosabban is el lehetne költeni	48,1	51,9
4. A segélyre szorulóknak túl kevés pénzt kapnak	71,1	28,9

A. Agrees with

B. Does not agree with

1. The allowances and benefits are usually granted to people, who do not deserve it
2. Much less people are given allowances and benefits than the number of those who really need it
3. The money spent on benefits and allowances could have been spent more usefully
4. Those who need benefits and allowances receive little money

	A. Egyetért	B. Nem ért egyet
5. A munkanélkülieket támogatni kell, mert nem önhibájukból maradtak munka nélkül	70,7	29,3
6. Aki igazán rászorulna a támogatásra az úgy sem kap segélyt	82,4	17,6
7. A nagycsaládosokat jobban kellene támogatni	72,7	27,2
8. Aki nem dolgozik nem érdemel támogatást	54,0	46,0
9. Ha valaki nagyon akar dolgozni, talál magának munkát	75,3	24,7
10. Akik segélyt kapnak, jobbra csak elherdálják, elisszák a pénzt	40,4	59,6

A. Agrees with

B. Does not agree with

5. The unemployed should be supported and helped because it is not their fault that they cannot work
6. Those who really deserve allowances and subsidies do never get any
7. Families with many children should have been helped to a much bigger extent
8. Those who do not work, do not deserve allowances
9. Those who really want to work, can find a job
10. Those who are given allowances usually misuse that, and spend on alcohol

*Az egyetértés sorrendje (az egyetértés és az egyet nem értés különbsége alapján)  
 (Rank of agreeing with the statement — on the basis of the difference  
 between agreeing with and disagreeing with)*

6. Aki rászorulna úgysem kap segélyt	64,8
2. Sokkal kevesebben kapnak...	63,8
9. Ha valaki nagyon akar dolgozni...	50,6
7. A nagycsaládosokat jobban kellene támogatni	45,5
4. A rászorulók túl keveset kapnak	42,2
5. A munkanélkülieket támogatni kell...	41,4
8. Aki nem dolgozik, nem érdemel támogatást	8,0
1. A segélyeket az értelmetlenek kapják	3,4
3. A segélyekre szánt pénzt jobban is...	— 3,8
10. Akik segélyt kapnak, elisszák a pénzt	—19,2

6. Those who really deserve allowances and subsidies, do never get any
2. Much less people are given...
9. Those who really want to work
7. Families with many children should have been helped to a much bigger extent
4. Those who need benefits and allowances receive little money
5. Unemployed have to be helped...
8. Those who do not work, do not deserve subsidies and allowances
1. The allowances and benefits are usually granted to people who do not deserve it
3. The money spent on benefits could have been spent better...
10. Those who are given allowances and subsidies usually misuse that, and spend on alcohol

A túlnyomó többség a 6. és a 2. állítással értett egyet, valamivel kevesebben — de még mindig nagy többségben — értettek egyet a 9., 7., 4. és 5. állítással, csekély többség értett egyet a 8. és az 1. állítással, és a többség elutasította a 3. és a 10. állítást. Ha tartalmilag elemezzük a válaszokat, akkor egyértelműen a *lakosság szociális érzékenységét* konstatálhatjuk, hiszen az elég gyakran hallható demagóg állításokat nagyrészt elutasították (pl.: a segélyezettek elherdálják, elisszák a pénzt).

Meg kell jegyeznünk, hogy a megkérdezettek nagy többsége állást foglalt a fenti kérdésekben, a válaszolók száma 398 és 454 között mozgott, azaz a választ megtagadók aránya 9—20,2%, vagyis nem túlságosan magas.

Lényegében hasonló kérdést fogalmazhatunk meg néhány jellegzetes társadalmi csoportról, s arra kértük a mintában szereplőket, hogy ítélik meg: több vagy kevesebb segílyt érdemelnének-e. A válaszok megoszlása (%):

	1. Kevesebbet	2. Éppen eleget kapnak	3. Túl sokat
4. A nyugdíjasok	81,9	9,9	0,2
5. Pályakezdő fiatalok	78,2	8,2	0,2
6. Az alacsony fizetésből élők	75,7	5,3	0,2
7. A rokkantak, betegek	73,3	5,4	—
8. A nagycsaládosok	56,9	25,4	4,1
9. Menekültek	11,1	32,5	30,1
10. Cigányok	6,7	30,4	39,8

1. Do people get less

2. Just enough

3. Too much allowances and subsidies

4. Pensioners

5. Those starting their career

6. Those with low salaries

7. Disabled and sick people

8. Families with many children

9. Refugees

10. Romanies

A nyugdíjasok, a pályakezdő fiatalok, az alacsony fizetésűek és a betegek, rokkantak iránt egyértelműen magas rokonszenvet tapasztalunk, a nagycsaládosok iránt viszont már kisebbet, míg a menekültekkel és cigányokkal szemben egyértelmű az ellenszenv: túl sokat, illetve éppen eleget kapnak — válaszolja a nagy többség. Erre a kérdésre 6—10% nem válaszolt és további 8—26% „nem tudom”-mal válaszolt. Ez utóbbi legmagasabb arány a menekültekhez kapcsolódik. A fentiekén túl, 23% más támogatásra szoruló rétegeket nevezett meg. A válaszokban kevesedik a szociális érzékenység és az előítéletesség.

### *Kik a felelősek a megoldandó problémákért?*

*Ki a felelős* a munkanélküliség, az egészségügy, az oktatás stb. ügyében — így szólt a következő kérdéssünk. (Elsősorban és százalékban):

1. Felelősség elsősorban	2. Kormány	3. Kerület	4. Főváros	5. Más szerv.	6. Lakosság
7. A munkanélküliségért	94,8	1,8	0,8	1,6	0,8
8. Az egészségügyért	73,6	16,5	7,2	2,3	0,4
9. A lakáshelyzetért	67,6	15,8	13,5	0,4	2,7
10. A szegények támogatásáért	65,5	22,4	7,8	4,2	—
11. A közbiztonságért	57,7	24,9	9,1	6,8	1,4
12. A környezetért	45,5	27,3	9,4	7,1	10,8
13. A közművesítésért	19,2	54,2	24,4	1,7	0,6
14. Az oktatásért	56,1	23,5	9,1	11,0	0,2
15. A tömegközlekedéséért	29,0	17,5	50,1	3,1	0,2
16. A szabadidőért	10,4	33,7	3,0	9,5	49,4

- |  |                                 |
|--|---------------------------------|
| 1. Who are primarily responsible for the problems? | 9. For housing                  |
| 2. Government                                      | 10. For helping the poor        |
| 3. District  | 11. For public safety and crime |
| 4. Capital city                                    | 12. For the environment         |
| 5. Other bodies                                    | 13. For public utilities        |
| 6. The people                                      | 14. For education               |
| 7. For unemployment                                | 15. For public transport        |
| 8. For public health care                          | 16. For leisure time            |

1. Felelősség másodsorban	2. Kormány	3. Kerület	4. Főváros	5. Más szerv.	6. Lakosság
7. A munkanélküliségért	4,9	34,9	23,5	32,2	4,6
8. Az egészségügyért	18,8	46,2	34,2	7,9	0,8
9. A lakáshelyzetért	8,7	42,3	39,7	5,6	3,7
10. A szegények támogatásáért	10,8	49,2	19,7	18,1	2,2
11. A közbiztonságért	18,7	42,3	26,5	15,3	5,2
12. A környezetvédelemért	0,0	34,3	12,1	16,1	29,5
13. A közművesítésért	7,5	42,7	31,8	12,0	5,9
14. Az oktatásért	9,8	42,9	23,0	23,0	1,4
15. A tömegközlekedéséért	8,2	47,9	29,7	14,2	—
16. A szabadidőért	7,6	24,8	10,6	18,5	38,5

1. Secondary responsibility

A válaszok paternalista szemléletre utalnak, szinte mindenért elsősorban a kormány, másodsorban a kerületi önkormányzat a felelős. Kivétel a tömegközlekedés, ahol elsősorban a kerületi önkormányzatot, valamint a szabadidő tartalmas eltöltése, ahol első- és másodsorban is a lakosságot terheli a felelősség. Ugyanakkor érdemes figyelembe venni az arányokat, amelyeken belül sajátos különbségek figyelhetők meg. Mindazonáltal a lakosság véleménye szerint a kormány, a fővárosi és a kerületi önkormányzat viseli a legnagyobb felelősséget, más szervezet alig-alig jöhet számításba, és a lakosság felelőssége is meglehetősen alacsony.

Mindenesetre a döntéshozatalnál és az irányítás minden területén igencsak figyelembe veendőek ezek a lakossági elvárások. Mindez különben teljesen megfelel más területeken, más min-tákon végzett szociológiai felvételeink tapasztalatának.

## Lakossági kooperáció és kezdeményezések

A lakópolgárok otthonosság-érzetének egyik lényeges összetevője, hogy mennyire képesek önmagukat megszervezni, aktivizálni egy-egy közös cél érdekében. Ezért megkérdeztük, hogy tudnak-e arról, hogy az emberek összefogtak és megvalósítottak valamit a környéken. A kérdésre a kerületben 56,1% válaszolt. Ebből 16,4% úgy tudta, hogy nem volt ilyen, a többiek (a 499-ből, 282 fő) meg tudtak nevezni ilyen kezdeményezést, amelyek az alábbiak szerint oszlottak meg:

	n = 282 %
1. Gázbevezetés	54,7
2. Út, járda, csatorna	20,2
3. Parkosítás	7,8
4. Környezetszépítés	7,1
5. Telefon	2,1
6. Egyéb	8,1

Give a list of the results of common, communal activities in the neighbourhood

1. Gas supply
2. Roads, pavements, sewage
3. Parks
4. Environmental activities
5. Telephone
6. Others

A fenti táblázatból látható, hogy az ún. *önerős közműfejlesztés* teszi ki a lakossági összefogás háromnegyed részét. A parkosítás, környezetszépítés, takarítás ehhez képest lényegesen kevésbé tudta közös akcióra buzdítani a lakosságot. Megnéztük azt is, hogy kerületrészenként hol és miben a legnagyobb a *kooperáció*.

A megkérdezettek közül legtöbben a *rákoskertiek* közül (63%) tudtak lakossági kezdeményezésekről. Náluk is a közműfejlesztés teszi ki a megnevezett akciók zömét, (51-ből 36-an erre gondoltak). Az egyéb válaszok között szerepelt náluk az ivóvízellátás kiépítése, az iskolai felújítási munkák, a Vida-dombi sportpálya építése és sportrendezvények szervezése. A *rákoscsabaiak* 60,7%-a tudott ilyen kezdeményezésről, náluk is a gázbevezetés sarkallta elsősorban összefogásra a lakosságot (99-ből 67-en ezt említették), de a járdaépítést is többször említették. Az árokásás, az iskolai karbantartás, műhelyépítés, utcarendezés, egymás segítése az építkezésben, stb. kerültek az egyéb válaszok közé. A *rákosligetiek* közül 43-ból 25-en tudtak válaszolni erre a kérdésre. Többen említették a gázbevezetést, járdaépítést, az úttest javítását, a sportpálya rendbehozatalát és volt, aki a Művelődési Társaság megszervezését is ide sorolta.

A *rákoshegyiek* 57,4%-a tett említést lakossági összefogásról; nekik is a gázbevezetés volt a legfontosabb akciójuk. Többen említették a telefonbevezetést, a faültetéseket, utcatakarítást, a műholdas antennaépítést és a zsidótemető rendbehozását.

Az 53 rákoskeresztúri megkérdezett közül 29 válaszolt (54,7%) a kérdésre. Itt is a gáz és műholdas antennaépítés, járdakészítés, vízlevezető árok ásása volt a lakossági összefogás alapja.

A lakótelepiek önszerveződő képessége kisebb (35,1%) a többi kerületrésznél. Igaz itt nem volt szükség gáz és csatorna építésre. A parkosítás, környezetszépítés, játszótér, park rendben tartás viszont itt szerepel legtöbbször. Alakult „biztonsági csoport”, és a közös összefogás eredménye volt a zárható bejárati kapu is.

Egy másik, állampolgári magatartást vizsgáló kérdésünkben arra voltunk még kíváncsiak, hogy a megkérdezetteknek van-e tudomásuk arról, hogy az emberek, a környezetükben együttesen *tiltakoztak-e* valami ellen, vagy kiálltak-e valami mellett. Mindössze 20,2% tudott ilyen esetről. Miután a válaszolók aránya ilyen kevés volt, nem számítógépen dolgoztuk fel a válaszokat, hanem kigyűjtöttük. Ezekből idézzük a legjellemzőbbeket. Voltak akik az országos tiltakozó megmozdulásokat is itt említették. Pl. taxisblokádnak, a vízlépcső, a pedagógusok béremelése, kamatadó, egészségügyi felvonulás, stb. Többségében azonban helyi jellegű tiltakozásokat soroltak fel, pl. a *rákoshegyiek* közül nagyon sokan tiltakoztak a repülőtéri zaj ellen, a *rákoskerti-ek* az M 0-ás korgyűrű ellen, és követelték a vasútállomás megtartását. A *rákosligetiek* tiltakoztak a szemétbánya ellen, a területhasználtság jelenlegi formája ellen, a posta megszüntetése miatt és azért, mert a KÖZÉRT-ből játékermet akartak csinálni. Szóvá tették azt is, hogy az iskola ne legyen váltakozó rendszerű.

A *rákoskeresztúriak* felháborodtak amiatt, hogy a „szippantósok” tilos helyre hordták a szennyet és azért is, mert meg akarták szüntetni a Mazsola-utcai óvodát. Néhányan visszaélést gyanítottak a Lakás kissovetkezethozatalnál, és ellenőrzést kértek. Szót emeltek az éjszakai szórakozóhelyek lármája ellen is. A *lakótelepiek* tiltakoztak az ellen, hogy a sportpálya helyén bevásárlóközpont legyen, és panaszt tettek a képviselő révén a Vízműveknél, mert hibásan számolták el a vízdíjat. A *rákoscsabaiak* jogtalanak tartották a községfejlesztési adót. Tiltakoztak a Dózsa Művelődési Ház megszüntetése ellen, valamint a Rákospatok melletti birkanyáj legeltetése miatt. Ezek a válaszok fordultak elő a leggyakrabban, valóság tartalmukat nem állt módunkban ellenőrizni.

Talán a fenti példák is érzékeltették, hogy milyen sokrétű, változatos az emberek igénye, elvárása a környezetükkel szemben.

Ide kapcsolódik az a kérdésünk, amelyben válaszalternatívákat felkínálva azután érdeklődünk, *részt vennének-e* a megkérdezettek valamilyen állampolgári tiltakozó akcióban.

Az első két állításban pozitív válasz fogalmazódik meg, ezeket 43,5% választotta. A másik három különböző okokra hivatkozva a passzív magatartással azonosul, ezek az állítások összesen 41,8%-ot kaptak.

*Végül idézzük a kérdőívek hátoldalára írt lakossági észrevételekből:*

— A kerületi Polgármesteri Hivataltól azt várjuk, hogy a lakosság széles rétegeivel való tárgyalás, ismertetés alapján kialakított fejlesztési koncepciókat határozottan, gyorsan, szakszerűen hajtsák végre, az intézmények kapjanak nagyobb önállóságot (kulturális ház, könyvtár, iskolák, bölcsődék) a kerület rendjének biztosításában hatékonyan vegyenek részt. (A környezetvédelem terén is.)

*Részvétel állampolgári tiltakozó akcióban*  
*(Would you participate in any*  
*civil protest activities?)*

	n = 484
	%
1. Igen	12,8
2. Elképzelhetőnek tartom	30,7
3. Nekem nincs időm ilyesmire	9,0
4. Ezen a környéken nem lehet, mert mindenki csak a saját dolgával tö- rődik	9,0
5. Távol áll tőlem az ilyesmi	23,8
6. Nincs válasz, nem tudja	14,7

1. Yes
2. Probably
3. Have no time for that
4. It is impossible here, because everybody deals with his/her own problems
5. I am not interested
6. No answer

— Kevés a kérdések száma. Többször kell kérdezni a lakosságot, pl. azt, hogy 10 évvel ezelőtt hogyan éltünk. Az életszínvonalat is össze kell hasonlítani, tíz év alatt a dolgozók életszínvonalát nagyon visszszorították. MIÉRT? A jelenlegi helyzetben vannak-e meddő kiadásai az államnak úgy, mint 10 éve? (nincs munkásőrség, a szovjet csapatok kivonultak). A fő problémát a pénz beosztása okozza a kormány részéről. Minden évben meg kell kérdezni a lakosokat a véleményükről.

— Kevesebbet politizáljanak és többet foglalkozzanak a kerület gazdasági helyzetével és a lakosság közérzetével! — Igyekezzenek közelebb kerülni a lakossághoz, ismerjék meg problémáikat, közvetlenebb kapcsolatot teremtsenek!

— A nyugdíjasok fizetésével cserélhetnének a honatyák. Megértenék, hogy nehéz ebből kijönni. Ez üzenet a kormánynak.

— Megvárjuk a következő választást. Addig nem üzenünk semmit sem a kormánynak.

## VÁTI Rt.

Magyar Regionális Fejlesztési, Urbanisztikai és Építészeti Részvénytársaság a **regionális** tervezési, kutatási és tanácsadói tevékenységének erőteljes fejlesztéséhez keres

### **i r o d a i g a z g a t ó t .**

Olyan pályázók jelentkezését várjuk, akik a területfejlesztés és a területi kutatás területén már bizonyították felkészültségüket, szervezői, vezetői készségüket és lehetőleg angolul tárgyalóképesek.

Az irodaigazgató feladatkörébe tartozik egy 20 – 25 szakemberről és munkatársaikból álló iroda vállalkozásainak, szakmai tevékenységének és gazdálkodásának irányítása, nemzetközi kapcsolatainak továbbfejlesztése.

A feladathoz és felelősséghez – teljesítménnyel arányos – egy millió forinton felüli jövedelmet biztosítunk.

Ha ambíciót érez az országos, regionális és kistérségi fejlesztésben mind jelentősebb tevékenység térinformatikával is támogatott megújítására, egy sikeres tervezői-kutatói műhely kifejlesztésére, adja be pályázatát. (Önéletrajz, bizonyítványmásolat, referenciák.)

Postacímünk:

VÁTI Rt.

1016 Budapest, Gellérthegy u. 30 – 32.